

УДК 330.341.1

А.М. ТУРИЛО, д-р економ. наук, проф., Р.В. САЗОНОВ, аспірант
Криворізький національний університет

ДОСЛІДЖЕННЯ СУТНОСТІ КАТЕГОРІЇ «ІННОВАЦІЙНА АКТИВНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА»

Розглянуто погляди науковців на визначення сутності категорій «інноваційна діяльність підприємства», «активізація інноваційної діяльності підприємства», «інноваційна активність підприємства». Визначено зв'язок між категорією «інноваційна активність підприємства» і категоріями «активізація інноваційної діяльності підприємства», «стабілізація інноваційної діяльності підприємства», «деактивізація інноваційної діяльності підприємства» та уточнено їх термінологічний зміст.

Проблема та її зв'язок з науковими та практичними завданнями. Сучасний стан ринкової економіки України обумовлений досить жорсткими вимогами до всіх суб'єктів господарської діяльності. Боротьба за ринки збуту, обмеженість ресурсів, дефіцит грошових коштів, зростання цін на енергоносії, паливо ставлять майже всі підприємства у важкі умови функціонування. Однією з основних умов виживання на сьогодні є досягнення конкурентних переваг, які виступають запорукою стабільності та розвитку діяльності підприємства. Отримання таких переваг не можливе без здійснення інноваційної діяльності, яка повинна стати важливою й невід'ємною складовою виробничо-господарської діяльності будь-якого підприємства.

У науковій літературі й на практиці при розгляді питань пов'язаних з інноваційною діяльністю підприємства, зі зміною її стану, досить часто використовують такі категорії, як «інноваційна активність підприємства» та «активізація інноваційної діяльності підприємства», які зазвичай отожднюють і розглядають як однакові.

На даний момент часу відсутні достатньо обгрунтовані трактування зазначених економічних категорій, що вимагає своєчасного і глибокого дослідження їх сутності і потребує системного підходу до їх розкриття.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідженнями сутності, змісту та проблематики розвитку інноваційної діяльності займалися такі відомі іноземні та вітчизняні вчені, як Й. Шумпетер, Б.Твісс, Е.Роджерс, Б.Санто, О.Пригожин, Ю. Бажал, В. Гейц, О.Лапко, Л.Федулова, В.О.Василенко, В.Г. Шматько, І.І.Цигилик, С.О.Кропельницька, М.А.Йохна, В.В.Стадник, І.В.Драган, В.Ф. Гринев, Р.А.Фатхутдінов, І.А.Жукович, Ю.О.Рижкова, В.Л.Рихтюк та інші. Разом з тим дуже мало приділялось уваги дослідженню змісту категорії «інноваційна активність підприємства», а спроби розмежувати сутність понять «інноваційна активність підприємства» і «активізація інноваційної діяльності підприємства» взагалі не було.

Постановка завдання. Дослідити сутність та показати відмінність між категоріями «інноваційна активність підприємства» і «активізація інноваційної діяльності підприємства».

Викладення матеріалу та результати. В економічній літературі сутність категорії «інноваційна діяльність» досліджувалась достатньо широко. Багато науковців висловлювали своє бачення на її зміст, але на нашу думку більш точним і зрозумілим є законодавче трактування даного терміну.

Згідно ЗУ "Про інноваційну діяльність": "Інноваційна діяльність - це діяльність, спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок, випуск на ринок нових конкурентоспроможних товарів і послуг"[1].

В ЗУ "Про інвестиційну діяльність" інноваційна діяльність охарактеризована більш ширше і визначається як одна із форм інвестиційної діяльності, що здійснюється з метою впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробництво і соціальну сферу, що включає: випуск і розповсюдження принципово нових видів техніки і технологій; прогресивні міжгалузеві структурні зрушення; реалізацію довгострокових науково-технічних програм; фінансування фундаментальних досліджень для здійснення якісних змін у стані продуктивних сил; розробку і впровадження нової, ресурсозберігаючої технології, призначеної для поліпшення соціального і екологічного становища [2].

На наш погляд, інноваційна діяльність підприємства – це діяльність, яка охоплює всі інноваційні процеси що відбуваються на підприємстві в певному проміжку часу і направлена на досягнення запланованих результатів. Інноваційна діяльність включає в себе сукупність будь-

яких інноваційних перетворень що відбуваються на підприємстві в певному проміжку часу, повинна бути чітко організована, скоординована і має забезпечити отримання необхідних результатів.

Щодо категорій «інноваційна активність підприємства» і «активізація інноваційної діяльності підприємства», то існують небагато спроб їх трактування.

Так Р.А.Фатхутдінов який досить широко досліджував інноваційну активність фірми, не надає чіткого визначення цього терміну. Він стверджує що «інноваційна активність», як самостійна категорія дає можливість оцінити характер інноваційної діяльності. А різні інноваційні результати при однакових початкових даних пояснює різницею в інноваційній активності фірми [3].

В.Л. Рихтюк визначає інноваційну активність, як цілеспрямовану діяльність суб'єктів підприємницької діяльності, щодо конструювання, створення освоєння й виробництва якісно нових видів техніки, предметів праці, об'єктів інтелектуальної власності, технологій, а також впровадження досконаліших форм організації праці й управління виробництвом [4].

І.А. Жукович і Ю.О. Рижкова також розуміють під інноваційною активністю підприємства цілеспрямовану діяльність по створенню, освоєнню просуванню на ринок продуктових, технологічних і організаційно-управлінських нововведень, яка характеризує стратегічну поведінку організацій і підприємств у ринковому середовищі, їх ставлення до інноваційного ризику і витрат, що спрямовані на науково-технічний розвиток [5].

І.В. Драган під активізацією інноваційної діяльності підприємства пропонує розуміти процес прискореного розвитку інновацій, перехід до більш активних дій усіх суб'єктів інноваційного процесу. Або процес зміни зв'язків і відносин між учасниками інноваційної діяльності [6].

Майже всі інші автори не розрізняють за змістом ці терміни взагалі.

Спробуємо сформулювати визначення даних економічних категорій і довести їх відмінність між собою. Погодимось з Р.Фатхутдіновим що інноваційна активність підприємства дає можливість оцінити характер інноваційної діяльності підприємства, а краще сказати, стан або рівень інноваційної діяльності підприємства. Але така оцінка обов'язково повинна здійснюватися в часі, тобто відображати порівняння рівня інноваційної діяльності підприємства в різні періоди часу. Зміна отримана в результаті такого порівняння буде характеризувати інноваційну активність підприємства.

Отже, під інноваційною активністю підприємства пропонуємо розуміти проведення інтенсивних, посиленних дій, які призводять до змін в інноваційній діяльності підприємства, утворюючи новий рівень інноваційної діяльності.

«Інноваційна активність підприємства», як економічна категорія, відображає динамічність інноваційної діяльності підприємства в певному часовому періоді та для певних масштабів виробництва і забезпечує зміну інноваційного рівня підприємства

Інноваційний рівень підприємства розуміється нами, як рівень інноваційної діяльності підприємства на певний момент часу.

Якщо мова йде про *активізацію інноваційної діяльності підприємства*, то у широкому розумінні її необхідно розглядати, як процес прискореного руху до нових форм існування. На відміну від трактування І.В.Драгана активізація дій надасть підприємству можливість покращити стан інноваційної діяльності в порівнянні з попереднім періодом

Тому, під *активізацією інноваційної діяльності підприємства* нами пропонується розуміти процес цілеспрямованих, посиленних дій усіх її учасників, направлених на досягнення більш високого, прогресивного рівня інноваційної діяльності.

Якщо «інноваційна активність підприємства» може відображати три різні результати змін в інноваційній діяльності підприємства (зростання, стабільність, зменшення), то «активізація інноваційної діяльності підприємства» характеризує лише один результат, який обов'язково свідчить про підвищення рівня інноваційної діяльності підприємства.

Для більш кращого розуміння відмінності досліджуваних економічних категорій побудуємо схематично їх взаємозв'язок (рис. 1).

Рис. 1. Зв'язок категорій «активізація інноваційної діяльності підприємства» та «інноваційна активність підприємства»

Як зазначалося раніше, інноваційна активність підприємства обов'язково визначається в динаміці, тобто при порівнянні рівня інноваційної діяльності підприємства в різних періодах часу та при певних масштабах виробництва. А отже, якщо рівень інноваційної діяльності підприємства в (t) -му періоді часу більший за рівень інноваційної діяльності підприємства в $(t-1)$ -му періоді часу, то має місце зростання інноваційної активності

підприємства.

Якщо рівень інноваційної діяльності підприємства в (t) -му і в $(t-1)$ -му періоді часу не змінився, то має місце стабільність інноваційної активності підприємства.

Якщо ж рівень інноваційної діяльності підприємства в (t) -му періоді часу зменшився в порівнянні з $(t-1)$ -м періодом, то відбулося зменшення інноваційної активності підприємства.

Згідно рис.1 можна визначити відповідність рівня інноваційної діяльності підприємства кожній з трьох тенденцій змін інноваційної активності підприємства:

зростання інноваційної активності підприємства характеризує активізацію інноваційної діяльності підприємства;

стабільність інноваційної активності підприємства характеризує стабілізацією інноваційної діяльності підприємства;

зменшення інноваційної активності підприємства характеризує деактивізацією інноваційної діяльності підприємства.

Виходячи з цього маємо нові терміни, які відображають наступний зміст:

«Стабілізація інноваційної діяльності підприємства» - це сукупність дій направлених на координацію та доведення усіх розпочатих в попередні періоди часу інноваційних процесів, завершення яких настане в наступних за аналізуємий час періодах.

Тобто, стабілізація інноваційної діяльності підприємства свідчить про незмінність інноваційної активності підприємствах та гальмування інноваційних перетворень на підприємстві з різних на то причин.

«Деактивізація інноваційної діяльності підприємства» - це зменшення інноваційної активності підприємства, яке відбулося в результаті впливу певних чинників. До таких чинників можна віднести:

- вибір неефективної стратегії інноваційного розвитку підприємства;
- відмова керівництва від проведення інноваційних перетворень;
- пасивність працівників до інноваційної діяльності;
- відсутність фінансування інноваційних проектів та програм;
- невідповідність персоналу необхідному рівню кваліфікації тощо.

Висновки та напрямок подальших досліджень. Отже, на сьогодні інноваційна діяльність на підприємстві виходить на більш високу й важливу сходинку. Від її результатів залежать подальші перспективи розвитку підприємства та визначаються можливості надалі конкурувати на ринку. Тому проведене дослідження економічних категорій пов'язаних з інноваційною діяльністю підприємства надасть можливість вірно розуміти й використовувати наведену термінологію як на практиці, так і в подальших наукових дослідженнях у напрямку оцінки інноваційної активності підприємства та активізації інноваційної діяльності підприємства.

Список літератури

1. Закон України «Про інноваційну діяльність», стаття 1 (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, N36, ст.266).
2. Закон України «Про інвестиційну діяльність», стаття 3 (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1991, N47, ст.646, частина перша статті 3 в редакції Закону N 4218-VI (4218-17) від 22.12.2011).
3. **Фатхутдинов Р.А.** Инновационный менеджмент: Учебник для вузов. – СПб. - Питер, 2006. - с.600.

4. Рихтюк В.Л. Інноваційне підприємництво як складова сталого економічного зростання // Актуальні проблеми економіки. – 2004. - №10 (40). – с.135-142.

5. Жукович І.А., Рижкова Ю.О. Інноваційна діяльність в українській економіці. Сучасний стан та проблеми // Статистика України. – 2005. - №1. – с.25-28.

6. Драган І.В. Сутність і функції інновацій в агропромисловому виробництві // Збірник наукових праць Донецького державного університету управління «Маркетингу і логістична технологія управління», т. VI, вип. 54, серія «Економіка». – Донецьк, ДонДУУ, 2005. – с.73–82.

Рукопис подано до редакції 19.03.14

УДК 338.48 (4/8)

Є.А. ФАЛЬКО, аспірантка, Дніпропетровський національний університет ім. Олеса Гончара

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ТУРИСТИЧНОМУ БІЗНЕСІ

Досліджено та проаналізовано теоретико-методологічні аспекти глобалізаційних процесів, які відбуваються в сфері туристичного бізнесу. Запропоновано розглядати процес глобалізації туристичного бізнесу як закономірний етап еволюції світового господарства в цілому. Встановлено необхідність реалізації інституційної політики і вживання регуляторних заходів з метою подолання окремих негативних глобалізаційних проявів.

Проблема та її зв'язок з науковими та практичними завданнями. Серед сучасних тенденцій розвитку світового ринку взагалі та туристичного зокрема особливої уваги заслуговують процеси глобалізації. Глобалізація має не тільки економічні, а й світоглядно-методологічні наслідки: вона змінює ідеологію, ціннісні та цільові орієнтири, спосіб життя населення. Фактично відбувається формування нової системи детермінантів суспільного розвитку. У зв'язку з цим актуалізуються питання вивчення впливу факторів глобалізації на розвиток світового господарства в цілому та окремих його галузей зокрема, у тому числі й світового туризму та туристичного бізнесу.

Аналіз досліджень та публікацій. Основні теоретико-методологічні засади глобалізації світової економіки сформульовано у працях зарубіжних вчених, зокрема, У. Бека, І. Валлерстайна, Е. Гідденса, Дж.Гелбрейта, М. Джонса, Е. Кофмана, Е.Макгрю, Д. Модельські, П.Муллера, Дж.Перратона, Дж. Раггі, Дж. Розенау, Дж. Сакса, Дж. Томпсона, М. Уотерса, Х. Фрідмана, Ф. Фукуями, Д.Хелда, П. Херста та ін. Зокрема, в результаті їх досліджень сформульовано концепції глобального капіталізму, глобалізму, впливу глобальних процесів на суспільний розвиток, глокалізації. Важливе наукове значення мають концепції постіндустріального, інформаційного суспільства, що формується в умовах глобалізації. Їх наукові засади містяться у працях Д. Белла, О. Тофлера, М. Кастельса та ін. Значну увагу проблемам глобалізації приділено у працях українських вчених економістів-міжнародників О.Г. Білоруса, С.Я. Боринця, І.В. Бураковського, А.С. Гальчинського, І.І. Лукінова, Д.Г. Лук'яненка, В.Є. Новицького, Ю.М. Пахомова, О.В. Плотнікова, А.М. Поручника, О.І. Рогача, А.П. Румянцева, В.Р. Сіденка, О.К. Скаленка, А.С. Філіпенка та ін.

Постановка завдання. Прояви глобалізаційних процесів в сфері туристичного бізнесу є недостатньо дослідженим і концептуалізованим, що викликає необхідність поглиблення наукового пошуку. Тому метою статті є дослідження та аналіз теоретико-методологічних аспектів глобалізаційних процесів, які відбуваються в сфері туристичного бізнесу.

Викладення матеріалу та результати. У фаховій літературі глобалізація розглядається як складний, багатоаспектний, багаторівневий процес, що має різні наслідки та породжує низку проблем.

На думку американського соціолога М. Кастельса, глобалізація є „новою капіталістичною економікою”, що ґрунтується на інформації, знаннях та інформаційних технологіях [9]. Тому причинами розвитку глобалізаційних процесів можна вважати, з одного боку, науково-технічний прогрес, який проявляється у різних аспектах функціонування світової економіки, охоплюючи технічні засоби, технології виробництва, інформаційно-комунікаційні технології тощо. А з іншого боку, до глобалізації призводить процес трансформації величезного капіталу окремих корпорацій у транснаціональний, який подекуди домінує над економіками цілих країн,